

บทที่ ๔

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ตั้งประเด็นที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ ด้วยจุดประสงค์ ๒ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาการใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมสมัยพุทธกาล และ ๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมยุคโลกาภิวัตน์ จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้มีศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธธรรมต่าง ๆ และทำการลงภาคสนาม เก็บข้อมูล จากชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยจักได้เสนอสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

๔.๑ สรุปผลการวิจัย

๔.๑.๑ การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมสมัยพุทธกาล

ผลจากการศึกษาวิจัย ทำให้ทราบว่า สมัยพุทธกาล ไม่ได้มีแต่ภาษาบาลี แต่มีภาษาอื่น ๆ อีกที่เป็นภาษาท้องถิ่นอินเดีย ใช้แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ ภาษาที่เราเรียกกันว่าภาษาบาลี เดิมก็คือ ภาษามคร คือ ภาษาที่คนใช้พูดกันในแคว้นมคธ และพระพุทธองค์ทรงเผยแผ่พุทธธรรมด้วยภาษามคร สาเหตุที่ทรงใช้ภาษามครในการเผยแผ่พุทธธรรม ก็เพราะแคว้นมคธเป็นแคว้นใหญ่ เมื่อทรงประกาศพระศาสนา ก็ทรงเริ่มประกาศที่แคว้นมคธ จึงทรงเลือกภาษามครเป็นภาษากลาง ในการเผยแผ่พุทธธรรมในขณะเดียวกัน พระองค์เผชิญปัญหาเรื่องภาษาในการถ่ายทอด เพราะในสมัยพุทธกาล อิทธิพลของวัฒนธรรมของศาสนาพราหมณ์นั้น ยังคงมีอยู่มาก หลายครั้งที่พราหมณ์ถามถึงคำและความหมายที่พระองค์สอน ว่าคืออะไร เพราะพระองค์ ทรงใช้คำของพวกพราหมณ์ไปใช้อยู่หลายคำ การเผยแผ่พุทธธรรมของพระองค์ มีอันส่งผลต่อการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระองค์อยู่เสมอมา นี่แสดงว่า ธรรมะของพระองค์ไม่ยากเกินที่จะทำความเข้าใจของสัตว์โลก ส่วนที่ว่ายากลุ่มลึกลั้น อยู่ก็ภาษาที่เกิดจากรอยต่อระหว่างของพราหมณ์ และความหมายใหม่ของพระองค์ หรืออาจจะเป็นที่วิธีการยังใหม่อยู่ เพราะเป็นลัทธิเพิ่งเกิดใหม่ แต่ที่สุดพระองค์ทรงแก้ปัญหานี้ได้ ส่วนปัญหาที่เกิดจากพระสาวกนั้น คือไม่แตกฉานในธรรมะ และภาษาของพระพุทธองค์ ขาดหลักการในการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระศาสนา คุณสมบัติในสรรพวิชาน้อยไป และประการสุดท้ายการได้รับอิทธิพลท้องถิ่นนั้น ๆ การเผยแผ่พุทธธรรม ที่เป็นการเผยแผ่เชิงวจนะและเชิงอวจนะ ด้วยการเพียรเผยแผ่พุทธธรรม ไปในทางที่ดี เพียรระวังที่จะไม่ทำการเผยแผ่พุทธธรรม ไปในทางที่ไม่ดี ด้วยสติ ด้วยปัญญา

มีหลักฐานยืนยันว่า พระองค์ทรงใช้ภาษามาคธีแน่นอน แต่เนื่องจากว่า พระองค์มิใช่เป็นชาวมคร ภาษาอาจจะออกเสียงผิดเพี้ยน ดังนั้น จึงเป็นไปได้มากกว่า ภาษาที่พระพุทธองค์เผยแผ่ธรรม

คือ ภาษาบาลี หรือภาษาสันสกฤต พระธรรมวโรดมได้สรุปว่า พระไตรปิฎกเป็นต้นฉบับ ที่บรรจุพระพุทธพจน์เอาไว้ด้วยภาษาบาลีหรือสันสกฤต ยากที่คนทั่วไปจะเรียนรู้ให้เข้าใจ เพราะว่ามันมีความลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้จึงมีวิธีการขยายความ ตีความให้กระจ่างด้วยการแต่งคัมภีร์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้อรรถสาระเนื้อความที่กว้างขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือในการตีความ เครื่องมือหรือคัมภีร์ในการตีความพอลำดับได้ดังนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า กรมหมื่นมกุฎราชกุมาร อนุภิกษา มรุตคัมภีร์ คัมภีร์โยชนา ทีปนี นิสยะ สารัตถะ วิสุทธิธรรมค มลลทีปนี และคัมภีร์ที่เรียกว่า มิลินทปัญหา ถือว่าเป็นการขยายความพุทธพจน์ที่ลึกซึ้งให้กระจ่างเช่นกัน

สมมติพล เนตรนิมิต กล่าวไว้ว่า ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร อนัตตลักขณสูตร มหาสติปัฏฐานสูตร และอาทิตตปริยายสูตร เป็นภาษามาตรฐีปรากฏชัด สมัยที่พระพุทธโฆษาจารย์ เป็นพระอรรถกถาจารย์ ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด ในนิคายเถรวาท ท่านบอกให้รู้ว่าพระพุทธองค์ ตรัสมาตรฐีปรากฏชัดด้วยถ้อยคำภาษาซึ่งรู้จักกันในชื่อว่า บาลีหรือสันสกฤตภาษา นั้นเอง พระพุทธโฆษาจารย์ พระอรรถกถาจารย์ อธิบายต่อว่าภาษาบาลีเป็น “สภานิรุตติ” คือภาษาที่พระพุทธองค์ตรัส พระองค์ทรงแสดงธรรมด้วยภาษาบาลี เพราะในสมัยนั้น ประเทศอินเดียมีภาษาหลักอยู่ ๒ ตระกูล คือ ภาษาปรากฤต และภาษาสันสกฤต

๔.๑.๒ การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมยุคโลกาภิวัตน์

ได้ผลจากการศึกษาวิจัย การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ มีสาเหตุมาจากการไม่ระมัดระวัง ในการใช้ภาษาของพระธรรมกถึก ใช้ตามความนึกคิดของตัวเอง ไม่คำนึงถึงความถูกต้องของหลักไวยากรณ์ ชาวบ้านโนนม่วง ที่เป็นวัยกลางคนตลอดถึงผู้สูงอายุ มีการศึกษาน้อย การคิด การแสดงออก การเข้าใจธรรมย่อมมีปัญหา สำหรับการเผยแผ่พุทธธรรม ความเจริญของหมู่บ้าน ได้เจริญไปกับความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ที่มีความก้าวหน้ามาก การที่พระธรรมกถึก จะสื่อสารสิ่งใด ก็ตามต้องอาศัยการสื่อสาร เป็นสื่อเข้าไปสู่การเข้าใจ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือต่าง ๆ คือ ปัจจัยที่พาธรรมะไปสู่พุทธศาสนิกชนชาวบ้านโนนม่วง ซึ่งเป็นผู้ฟังได้มากและรวดเร็ว ภาษาก็เช่นกัน หากสื่อหรือพระธรรมกถึก ใช้ภาษาที่ลึกภาษาที่แปลก หรือภาษาใหม่เกินไป วิชาการเกินไป ชาวบ้านโนนม่วงผู้ฟังย่อมไม่รู้ โดยเฉพาะภาษาธรรมะ ซึ่งเป็นภาษาที่จรรโลงความคิด สร้างสรรค์ทางปัญญา วัยก็เป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจธรรมะ วัยเด็กจะยังไม่เข้าใจธรรมะดีนัก ส่วนวัยรุ่นยังต้องการความเป็นอิสระ พอใจ อ่อนไหวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ไว เบื่อง่าย จิตใจไม่นิ่งพอ ไม่นั่นคง การศึกษาก็เช่นกัน ไม่ว่ามนุษย์จะมีชีวิตยืนนานแค่ไหน หากปราศจากการศึกษา ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจชีวิต เข้าใจโลกและเข้าใจธรรมะด้วย เพราะการศึกษาเป็นฐานในการมองสิ่งแวดล้อมอย่างเคารพ การรู้จักวิธีการปรับตัว การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การรู้จักคิดรู้จักวิเคราะห์ และเลือกสรรเอาสิ่งดีจากสังคมได้ ความไม่สนใจในเรื่องศาสนา การปฏิบัติธรรม การไม่ชวนขยายหาความรู้ใส่ตัว ไม่ใส่ใจว่าจะอยู่อย่างไร จะมีชีวิตอยู่อย่างไร ไม่หาแก่นแท้ของการเกิดมา ย่อมไม่อาจจะเรียกได้ว่า เข้าใจธรรมะได้ เพราะไม่รู้จักขบคิด

๔.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรม ผู้ศึกษาวิจัยได้พบข้อดีในแนวทางในการใช้ภาษาเพื่อเผยแผ่พุทธธรรม ดังนี้

การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรม เป็นไปเพื่อการประกาศพระศาสนา แห่งความมีเหตุผล แห่งการรู้แจ้งเห็นจริง ศาสนาแห่งปัญญา ศาสนาแห่งเหตุผล ศาสนาแห่งความไม่เห็นแก่ตัว ศาสนาแห่งการพัฒนาที่สมดุล ศาสนาแห่งประชาธิปไตย และศาสนาแห่งสันติสุข ด้วยการเผยแผ่พุทธธรรมออกไปอย่างกว้างขวาง

ข้อดีคือ ผู้เผยแผ่พุทธธรรม คือองค์พระธรรมกถึก ควรศึกษาเรียนรู้ให้มาก รู้ทันโลกยุคใหม่ และในขณะเดียวกัน ควรปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริง ควรหาทางสร้างสรรค์ในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบที่ชัดเจน มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการ การประเมินผลงานด้วย ควรนำเสนอธรรม สู่พุทธศาสนิกชนคนโนนม่วง ในรูปแบบบันเทิง ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ควรใช้ภาษาที่ง่าย อยู่ในโลกความเป็นจริง และควรใช้ภาษาที่ร่วมสมัยด้วย ดังนั้น หวังว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการเผยแผ่พุทธธรรม และผู้สนใจด้านธรรมอยู่แล้ว คงพอมองเห็นเส้นทางของการใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรม สู่ยุคโลกาภิวัตน์ ของสังคมคนรักธรรม ว่ากำลังเผชิญอยู่กับการขาดแคลนพระธรรมกถึก เรียกว่าขาดปราชญ์ผู้ปราดเปรื่อง

๔.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลของการศึกษาวิเคราะห์ การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรม ผู้วิจัยได้พบว่า มีหัวข้อที่น่าสนใจ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๔.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พระธรรมกถึก ผู้สนใจในการเผยแผ่พุทธธรรม ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ของพุทธศาสนิกชน ที่ได้ฟังพุทธธรรมของพระธรรมกถึก ว่าสามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ในเชิงลึกและปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยอย่างไร

๔.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

พระธรรมกถึก หรือพระธรรมทูต ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานเผยแผ่พุทธธรรม ควรนำการศึกษาที่เป็นหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาบูรณาการประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่